



Aan de Eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire  
Plasa Reina Wilhelmina 2  
Kralendijk  
Bonaire, Caribisch Nederland

**Ministerie van  
Binnenlandse Zaken en  
Koninkrijksrelaties**

[www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl)  
[www.facebook.com/minbzk](https://www.facebook.com/minbzk)  
[www.twitter.com/minbzk](https://www.twitter.com/minbzk)  
[www.linkedin.com/company/  
ministerie-van-bzk](https://www.linkedin.com/company/ministerie-van-bzk)

**Kenmerk**  
2022-0000698018

**Uw kenmerk**

**Bijlage(n)**  
1

Datum 19 december 2022  
Betreft Slavernijverleden - Kabinetsreactie op het rapport 'Ketenen  
van het verleden'

Geachte leden van de Eilandsraad,

Vandaag, op 19 december 2022, heeft de minister-president namens de Nederlandse regering excuses aangeboden voor de rol van de historische voorgangers van het Nederlandse gezag bij de slavernij.

De regering is zich in dezen bewust van haar bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de Nederlandse staat in zijn historische verschijningsvormen. Zij maakt deze excuses voor de rol en betrokkenheid van onze historische, bestuurlijke voorgangers bij het toestaan, mogelijk maken, bevorderen, bestendigen en profiteren van slavenhandel en slavernij die de menselijke waardigheid langdurig en structureel hebben ondermijnd. Voorts voor het feit dat de achtereenvolgende regeringen na 1863 te weinig hebben gezien en erkend dat het slavernijverleden een negatieve doorwerking had en heeft.

In slavernij zijn mensen bewust gereduceerd tot handelswaar en op een afschuwelijke, onmenselijke wijze losgerukt uit hun omgeving en familieverbanden. De regering erkent het onmetelijke menselijk leed volmondig en eert degenen die zich tegen slavernij hebben verzet. We kunnen alleen met afschuw, berouw en schaamte kijken naar dit verleden waarmee we allemaal verbonden zijn. Met de erkenning van deze bestuurlijke verantwoordelijkheid wil de regering ook benadrukken dat de hedendaagse samenleving niet als zodanig verantwoordelijk kan worden gehouden voor de daden die uit naam van de historische, bestuurlijke voorgangers van het Nederlandse gezag zijn gepleegd. En tegelijkertijd kunnen we onze ogen niet sluiten voor de negatieve gevolgen van deze geschiedenis.

Minister Van Gennip van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft in haar toespraak op Bonaire benadrukt dat Nederland graag verder in gesprek gaat over wat het slavernijverleden voor het eiland heeft betekend en hoe het kabinet kan bijdragen aan hedendaags herstel en het verder bouwen van een gedeelde toekomst.

**Datum**

18 december 2022

**Kenmerk**

2022-0000698018

*Kabinetsreactie op het rapport 'Ketenen van het verleden'*

Tegelijkertijd heeft de Nederlandse regering haar reactie op het rapport 'Ketenen van het verleden' van het Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden naar de Eerste en Tweede Kamer gestuurd. In de bijlage van deze brief ontvangt u deze reactie. De vertaling daarvan naar het Papiaments ontvangt u zo spoedig mogelijk.

De regering onderschrijft in haar reactie op het rapport de visie van de Dialooggroep dat erkenning en excuses voor het historisch leed de basis zijn voor hedendaags herstel. Daarom zet het kabinet de komende jaren in op een integraal pakket aan maatregelen die tezamen een duurzame impuls geven aan de versterking van de kennis en bewustwording, erkenning en herdenking en de doorwerking en verwerking van het slavernijverleden. Dit wordt onder meer gedaan door een bijdrage aan de ontwikkeling van een slavernijmuseum met een lokale weerslag op alle eilanden, een breed wetenschappelijk onderzoek naar het koloniale slavernijverleden van Nederland, de oprichting van een onafhankelijk Comité dat toeziet op de invulling en organisatie van een grootse en waardige herdenking van het slavernijverleden, de rehabilitatie van Tula en anti-discriminatievoorzieningen. Dat laat onverlet dat er nog meer gedaan wordt en moet worden om ongelijkheid tegen te gaan. Denk hierbij aan armoedebestrijding, het verbeteren van het onderwijs en toegang tot goede sociale voorzieningen.

*Bonaire*

Het slavernijverleden van Bonaire is op verschillende plekken zichtbaar aanwezig op het eiland. Zoals in Rincon, bij Mangazina di Rei, waar de rantsoenen van tot slaafgemaakte mensen werden bewaard en waar de minister Sociale Zaken en Werkgelegenheid vandaag samen met de Bonairianen bijeenkwam om stil te staan de excuses namens de Nederlands regering. Dit is ook zichtbaar in het zuiden, wanneer men langs de zoutpannen rijdt en bij de slavenhuisjes en gekleurde obeliskens komt. Hoe deze geschiedenis zich verbindt met de huidige inwoners van Bonaire is voor sommigen een bekend feit. Dit heb ik zelf ook gehoord, toen ik in juni van dit jaar, sprak over het werk van de stichting Fundashon Históriko Kultural Boneriano. Uit de gesprekken die het kabinet en vertegenwoordigers van mijn ministerie in de afgelopen tijd hebben gevoerd, kwam echter ook naar voren dat deze geschiedenis nog niet voor iedereen bekend of voldoende zichtbaar is.

Een andere belangrijke conclusie uit de gevoerde gesprekken, is dat een deel van de Bonairianen geen excuses verwacht. De Dialooggroep Bonaire schreef mij in hun brief dat zij kiezen voor verzoening met zichzelf, de Bonairianen, en vergeving van de Nederland. In haar reactie op het rapport van de Dialooggroep Slavernijverleden probeert het kabinet allen die het aangaan tegemoet te komen. Dit willen we samen vormgeven in het vervolgtraject.

Daarnaast schreef de Dialooggroep Bonaire schreef mij dat ze een monument voor zich zien: zichtbaar, in de openbare ruimte, waarop de achternamen van de mensen, die tot slaaf gemaakt waren op Bonaire, zijn te lezen. Zij zien niet alleen een muur voor zich, maar een mogelijkheid om al die kennis over deze mensen

en het leed dat is hen aangedaan, daarmee digitaal te ontsluiten. Namens het Nederlandse kabinet zeg ik toe dat dit monument er komt, en dat ik zorg draag voor de financiering van dit gedenkteken. De vormgeving, de locatie en de ontwikkeling hiervan ligt bij de Bonairianen. Graag ga ik in de aanloop naar het Herdenkingsjaar Slavernijverleden 2023 – 2024 met u in gesprek over hoe dit moet worden geregeld.

Dat monument is een eerste stap voor meer aandacht voor het slavernijverleden, maar ook een eerste stap in het versterken van de omgang met het materieel en immaterieel erfgoed op Bonaire. Een eerste stap in een antwoord op de vraag naar meer onderzoek, de toegang tot historische objecten en documentatie en een plek om dit te huisvesten en te bezichtigen. Die noodzaak kwam ook naar voren tijdens mijn gesprekken over het slavernijverleden met vertegenwoordigers van Bonaire op 23 november. In de kabinetsreactie wordt benadrukt dat wij er aan hechten dat er voor de ontwikkeling van het nationaal slavernijmuseum nauw wordt samengewerkt met de Caribische eilanden. Juist omdat dit verleden zich hier op Bonaire afspeelde, en de sporen daarvan zich ook dus hier bevinden. Deze samenwerking is geen eenrichtingsverkeer, maar moet tot stand komen met een lokale weerslag op alle eilanden.

#### *Fonds en Comité*

Om maatschappelijke initiatieven te ondersteunen richt het kabinet een Fonds op. Een verdere concrete invulling hiervan zal nadrukkelijk moeten plaatsvinden in dialoog met en ten behoeve van het Caribisch deel van het Koninkrijk en Suriname, die doormiddel van dit gedeelde verleden blijvend verbonden zijn met het Koninkrijk.

Om het pakket van maatregelen te bekostigen is het kabinet voornemens om in totaal €200 miljoen beschikbaar te stellen. Daarnaast is het kabinet voornemens om voor de oprichting en ondersteuning van de werkzaamheden van het op te richten Comité een jaarlijkse bijdrage van €8 miljoen beschikbaar stellen.

#### *Herdenkingsjaar Slavernijverleden (1 juli 2023 – 1 juli 2024)*

Het slavernijverleden is een zeer pijnlijk, belangrijk en onderbelicht onderdeel van onze gedeelde geschiedenis. Vanaf volgend jaar, van 1 juli 2023 tot 1 juli 2024, wordt hier in het hele koninkrijk extra aandacht aan besteed tijdens het Herdenkingsjaar Slavernijverleden.

Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis (NiNsee) beoogt in juni en juli 2023 het Herdenkingsjaar in het hele Koninkrijk groots te openen, en in juli 2024 weer te sluiten. Het NiNsee beoogt in gesprek te gaan met Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten over het gezamenlijk vorm geven van deze grootse opening en sluiting.

Het kabinet stelt daarnaast € 2 miljoen euro beschikbaar voor de organisatie van activiteiten tijdens het Herdenkingsjaar. De uitvoering verloopt via twee cultuurfondsen: Het Mondriaan Fonds en het Fonds voor Cultuurparticipatie. Deze subsidieregelingen zijn nadrukkelijk ook beschikbaar voor initiatiefnemers in het

Caribisch deel van het Koninkrijk. De aanvraag kan worden gedaan in het Papiamento, Papiamentu, Engels, en Nederlands.

Het kabinet beoogt een jaar waarbij het hele koninkrijk zich betrokken voelt, dat zorgt voor verbinding, tot ver na afloop van het jaar. We nodigen Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten uit om hieraan op hun eigen gewenste manier een bijdrage te leveren.

#### *Gedeelde toekomst*

De excuses van de Nederlandse regering vormen het begin van een proces, die wij samen met Caribisch Nederland en de Caribische Landen van het Koninkrijk willen doormaken. De eerste stap in het proces is de excuses, waarmee de regering rekenschap wil afleggen voor het afschuwelijke leed dat haar historische voorgangers hebben veroorzaakt. Het Herdenkingsjaar Slavernijverleden willen wij hierbij gebruiken om samen met alle betrokken partijen verdere plannen te ontwikkelen.

Dit proces houdt echter niet op na 1 juli 2024, maar vormt de basis van een gedeelde toekomst. Een gedeelde toekomst waarin wij met open vizier naar het verleden kijken, een toekomst die is gestoeld op kennis en bewustwording, erkenning en herdenken, en de doorwerking en verwerking van het slavernijverleden.

Hoogachtend,

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties  
*Digitalisering en Koninkrijksrelaties*

Alexandra C. van Huffelen